

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI U OSIJEKU

Gabrijela Astaloš

**DAROVITA DJECA PREDŠKOLSKE DOBI KAO DJECA S POSEBNIM
POTREBAMA**

ZAVRŠNI RAD

Osijek, rujan 2016.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI U OSIJEKU
Sveučilišni preddiplomski studij ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja, Osijek

**DAROVITA DJECA PREDŠKOLSKE DOBI KAO DJECA S POSEBNIM
POTREBAMA**

ZAVRŠNI RAD

Kolegij: Pedagogija djece s posebnim potrebama

Mentorica: doc. dr. sc. Ivana Sekol

Sumentorica: dr. sc. Ksenija Romstein, viša asistentica

Studentica: Gabrijela Astaloš

Matični broj: 2768

Osijek, rujan 2016.

Sadržaj

1. UVOD	5
2. DAROVITO DIJETE U VRTIĆU	6
2.1. Definiranje darovitosti.....	6
2.2. Identifikacija.....	7
3. RAD S DAROVITOM DJECOM.....	10
3.1. Organiziranje programa.....	11
3.2. Individualizacija i diferencijacija	12
3.3. Pristupi u radu s darovitima.....	13
3.4. Uloga i stručno usavršavanje odgojitelja.....	13
4. DEVET MITOVA O DAROVITOSTI	14
5. ŠTO DAROVITO DIJETE RAZLIKUJE OD „NORMALNOG“?	16
6. METODOLOGIJA	17
6.1. Cilj istraživanja.....	17
6.2. Sudionici.....	17
6.3. Mjerni instrument	17
7. REZULTATI.....	18
8. RASPRAVA.....	26
9. ZAKLJUČAK	27
10. LITERATURA	28
Abstract	30
Prilozi	31

Sažetak

Istraživanja darovitosti naglasak stavljaju na djecu osnovnoškolske dobi dok je manji broj istraživanja darovite djece predškolske dobi. Na poticanje darovitosti više ulažu osnovnoškolske ustanove, jednako tako i u rad s darovitom djecom (engl. gifted children) gdje u kurikulumu postoji plan i program rada s darovitima, u predškolskome odgoju takav plan i program nije postojan. U tom su se kontekstu pokušali ispitati stavovi ispitanika i stvarno stanje prema fenomenu darovitosti. Prikupljanje podataka učinjeno je anketom od sedam pitanja, obuhvaćajući sam pojam darovitosti, rad s darovitom djecom, mitove i predrasude te osobna mišljenja. U istraživanju su sudjelovale 34 studentice treće godine ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja, prosječne kronološke dobi 23 godine (min=21, max=26). Rezultati pokazuju kako studentice darovitost uglavnom ne smatraju posebnom potrebom. Nadalje, rezultati pokazuju kako su darovita djeca rado prihvaćena u odgojne skupine, ali i ukazuju na postojanje straha od rada s darovitom djecom što je rezultat nedovoljne kompetentnosti odgojitelja. Rezultati ovoga istraživanja mogu doprinijeti daljnjemu radu s darovitom djecom, smanjenju straha te razvoju kompetentnosti za rad s darovitom djecom u predškolskim ustanovama. Svaki odgojitelj je dovoljno kompetentan ako posjeduje strpljenje i ljubav za rad s djecom.

Ključne riječi: darovitost, posebna potreba, rad s darovitima, strah, kompetentnost

1. UVOD

Cilj ovog rada je ukazati na važnost darovitosti u današnje vrijeme kao osobini koja omogućuje pojedincima postizanje izrazito visokih rezultata u jednome ili više područja djelovanja (Cvetković – Lay, Sekulić – Majuerc, 1998), kada se važnost pridaje manje bitnim stvarima dok se na puno važnije stvari ne ulaže dovoljno. Jedna od tih svakako je darovitost djece predškolske dobi – dobi u kojoj se dijete razvija u brojnim područjima. Kako bi se fenomen darovitosti prepoznao i kako bi se darovita djeca što uspješnije i što ranije identificirala, potrebno je djelovanje obitelji i ostalih suradnika u ustanovama ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja. Proces prepoznavanja i identifikacije vrlo je složen te kao takav u odgojnim ustanovama nije postojan.

Nadalje, postoje brojna istraživanja i pretpostavke o nastanku darovitosti, a većina njih navodi biološko naslijeđe jedinim čimbenikom, odnosno navode darovitost isključivo kao nasljednu osobinu. Kasnija istraživanja utvrdila su da uz naslijeđe vrlo velik utjecaj ima i okolina u kojoj se pojedinac razvija. Brojni autori (prema Adžić, 2011) iskazuju važnost darovitosti upravo u ranoj dobi kada se pojavljuju prvi znaci; neki od njih tvrde da darovita djeca trebaju manje sna i slično. Brojni autori navode tablice i check – liste s različitim područjima djelovanja djece kako bi upravo odgojitelji od rane dobi mogli pratiti djecu te uočavati darovite pojedince. Jednako kao i odgojitelji, i roditelji su bitni dionici u prepoznavanju i poticanju darovitosti jer su upravo oni ti koji provode najviše vremena s djecom.

S obzirom na nepovoljne uvjete rada u vrtićima u Hrvatskoj, odgojitelji nisu u mogućnosti pridavati veću pažnju darovitoj djeci. Nepovoljni uvjeti rada očituju se u prevelikom broju djece u vrtićima s obzirom na broj odgojitelja. Budući da u jednoj odgojno- obrazovnoj skupini, u kojoj može biti i do 25-ero djece, u redovitome program često djeluje samo jedan odgojitelj, on nema dovoljno vremena ni kapaciteta proučavati svako dijete posebno i analizirati njegove potrebe te se prilagođavati istima.

Rad s darovitom djecom mnogi odgojitelji vide kao tabu temu, navode postojanje straha od susreta i rada s darovitim djetetom, no većina od njih nisu svjesni da upravo u vlastitim skupinama imaju jedno potencijalno darovito dijete kojemu je potrebna dodatna pažnja i edukacija (Cvetković – Lay, 1998). Darovitoj djeci potrebno je omogućiti pristup enciklopedijama, različitim didaktičkim materijalima, aktivnostima koje će zaokupiti njihovu maštu. Cvetković – Lay (1998) navodi izvrstan primjer kako zadovoljiti darovito dijete, jednako kao i ostalu djecu u skupini. To možemo postići radom na projektu, planiranjem neke aktivnosti

gdje djeca planiraju i određuju načine kako će doći do cilja odnosno kako bi se projekt priveo kraju. Radeći na projektu, djeca će istraživati, promatrati, donositi zaključke te na temelju svega navedenoga doći do određenog cilja. Upravo ovim radom darovito će dijete uglavnom biti voditelj, vođa projekta, dok će ostala djeca istraživati, prikupljati materijale i nove spoznaje. Ovakav rad možemo pronaći u većini vrtićkih ustanova što se može smatrati početkom shvaćanja važnosti darovitosti.

2. DAROVITO DIJETE U VRTIĆU

2.1. Definiranje darovitosti

Pojam darovitosti u prošlosti se odnosio na djecu koja su postizala izrazito visoke rezultate na testovima inteligencije. Danas znamo da je darovitost puno više od IQ bodova tako da je i sama definicija darovitosti šira. U definiranju darovitosti odgojitelji se usmjeravaju na dječje osobitosti koje se vrlo lako uočavaju kroz međusobne interakcije i ponašanje djece te prema uspješnosti u obavljanju aktivnosti u odnosu na vršnjake iz odgojne skupine. Postoji mnoštvo definicija darovitosti, a jedna od danas prihvaćenijih definicija, koju je iskazao Koren (1988), govori da je darovitost sklop osobina koje omogućuju pojedincu postizanje izrazito iznadprosječnih uradaka u jednoj ili više aktivnosti kojima se bavi.

Uz darovitost, mnogi vežu i izraz „talent“. Autori darovite pojedince objašnjavaju kao one koji imaju visokorazvijene sposobnosti, a talentiranima smatraju one koji postižu visoka postignuća u aktivnostima. U suvremenim određenjima obaju pojmova, talent označava darovitost koja se izražava u nekim specifičnim područjima.

Darovitu djecu često se različito naziva što postaje zbunjujuće za odgojitelje, roditelje, a i samu djecu. Jedan od tih naziva je genijalac; nekada se izraz koristio u široj uporabi, a danas se koristi samo za one pojedince koji su posebno daroviti – osobe poput Alberta Einsteina i Marie Curie. Drugi izraz je čudo; ono opisuje nekoga s naprednim sposobnostima koje se javljaju u ranijoj dobi – matematičko ili glazbeno čudo od djeteta.

Prema Gardneru (1983) postoji nekoliko područja u kojima se iskazuje darovitost predškolskoga djeteta:

- verbalno – lingvističko
- logičko – matematičko
- glazbeno – ritmičko
- tjelesno – kinestetičko

- socijalno – intrapersonalno i interpersonalno.

Smatra da svaki pojedinac ima posebnu odnosno jedinstvenu kombinaciju ovih područja, s tim da se javljaju različitim intenzitetima. Pojedinci kojima se ove kombinacije područja pojavljuju u znatno većim intenzitetima, bit će daroviti u tom području ili područjima.

2.2. Identifikacija

Sve teorije i definicije ne pomažu uvelike odgojiteljima kada se nađu u skupini šarolike djece, a među njima možda postoje darovita djeca. Svako dijete na svoj je način posebno pa je upravo iz tog razloga teško prepoznati darovito dijete samo po teorijskome znanju ma koliko ono bilo. Odgojitelj će manje pogriješiti ako u skupinu darovite djece uvrsti jedno nedarovito dijete, nego ako neko darovito dijete ne prepozna i ne osigura mu daljnje poticaje za adekvatan razvoj. Činjenica je da autori smatraju da odgojitelje, koji se bave darovitom djecom predškolske dobi, treba učiniti osjetljivijima za osobitosti darovite djece te razvijati sposobnosti uočavanja i prepoznavanja darovitosti u odgojnim skupinama (Tannenbaum, 1980).

Iz tog razloga stručnjaci su izradili kontrolne liste, poznatije kao „check – liste“ u kojima se nalazi popis mogućih osobina darovite djece. Zadatak odgojitelja je označiti određene osobine koje djeca imaju te s obzirom na te označene osobine procijeniti darovitost djece u svojoj skupini.

Tablica 1. Područja procjene darovitosti djece predškolske dobi. (Cvetković – Lay, Sekulić – Majurec, 1998; prema Karnes i Johnson, 1991).

Djeca mlađe predškolske dobi	Djeca starije predškolske dobi
Zdravija su i tjelesno često naprednija	Iskazuju veliku intelektualnu znatiželju
Puna energije, često im je potrebno manje sna	Brzo i lako uče
Znatiželjna, postavljaju „zrelija“ pitanja	Širok raspon interesa i pozornosti
Uče brže i pamte s manje ponavljanja	Sposobnost učinkovitijega samostalnog rada
Imaju širok temelj općih znanja i bogatiji rječnik	Očituju istančanu moć zapažanja
Pokazuju interes za knjige i rano nauče čitati	Iskazuju inicijativnost i originalnost

Ustrajni su u izvršavanju zadataka	Iskazuju interes za nastanak čovjeka, Svemir, probleme odraslih
Ustraju na temi koja ih zanima	Imaju neobično bogatu maštu
Povezuju uzrok i posljedice	Svemu što rade prilaze perfekcionistički
Imaju razvijen osjećaj za humor	Više vole društvo starije djece i odraslih
Brže se prilagođavaju novim situacijama	Imaju loš rukopis, ne vole pisati i bilježiti
Mogu biti talentirana u nekoliko područja	Nestrpljivi su sa sobom i drugima
Mogu se angažirati u više stvari istodobno	Žele usmjeravati druge u igri i aktivnostima
Neovisnija su i manje se pokoravaju pravilima	Brzo i spremno prihvaćaju nove ideje
Osjetljiva su za nepravdu	Koncentriraniji su u rješavanju problema
Razmišljaju na apstraktan način	Imaju bogatiji rječnik od svojih vršnjaka

Vratimo li se na definiciju darovitosti koja govori da darovita djeca iskazuju osobine koje ukazuju na superioran razvoj njihovih sposobnosti, nekih osobina ličnosti i kreativnosti, većina djece predškolske dobi pokazat će samo neke od ovih osobina. Takvu djecu nazivamo bistrom djecom, neki od njih razvit će se u darovito dijete, a neka ne, ovisno o odgojnim utjecajima. Bistro dijete predškolske dobi odgojitelji uočavaju bez poteškoća.

Tablica 2. Razlike između darovitog i bistrog djeteta (Cvetković – Lay i Sekulić – Majurec, 1998).

BISTRO DIJETE	DAROVITO DIJETE
Vođa je skupine	Samosvjesno je, često radi samo
Zna odgovore	Postavlja pitanja
Prima informacije, upija ih	Služi se informacijama
Točno kopira zadano	Kreira nova rješenja
Zainteresirano je	Iznimno je radoznalo
Ima dobre ideje	Ima neobične ideje
Sluša s interesom	Iskazuje snažne osjećaje i stavove o onome što sluša
Uživa u društvu vršnjaka	Više voli društvo starijih i odraslih

Mirno prima zadatke i poslušno ih izvršava	Zadatke prima kritički, ako ga zanimaju, njima se bavi intenzivno i strastveno
Osmišljava zadatke i uspješno ih izvršava	Inicira projekte
Zadovoljno je vlastitim učenjem, postignućem	Vrlo je samokritično
Dobro pamti	Dobro pretpostavlja
Voli izlaganje u dijelovima	U izlaganju teži kompleksnosti
Živahno je pri promatranju	Pažljiv je promatrač
Shvaća značenje	Samostalno izvodi zaključke
Odgovara na pitanja	Raspravlja do u detalje
Trudi se pa dobro prolazi na testovima	Zaigran je, a ipak dobro prolazi na testovima
S lakoćom uči	Već zna
Uživa u vrtiću	Uživa u učenju

Kako bi rad s darovitima bio uspješan, odgojitelji koji žele raditi s darovitom djecom, moraju znati uočiti razlike odnosno prepoznati osobitosti djece koje pokazuju znakove darovitosti. Upravo se u tome ranom stadiju pojavljuju prvi problemi jer je svako dijete na svoj način specifično, svako ima svoje potrebe i osobitosti. Na pitanje: „Koju bi djecu izdvojili kao darovitu?“, većina odgojitelja daje slične odgovore, neki od tih su: „Ona je *prije* većine...“, „On uvijek *više* od vršnjaka...“, „On najčešće *drugačije* od vršnjaka...“, „Ona *uspješnije* od svojih vršnjaka...“, „On *brže* od svih...“, „On *bolje* od vršnjaka...“ Darovitu djecu je lakše uočiti ako ih usporedimo s vršnjacima iz odgojne skupine, u međusobnim interakcijama i drugim aktivnostima u vrtiću. Upravo iz tog razloga odgojitelji imaju prednost u njihovome ranom otkrivanju pred roditeljima, pri čemu odgojitelji imaju i veće iskustvo. Dakle, kao darovitu djecu odgojitelji uvijek izdvajaju djecu koja rade prije, brže, uspješnije i drugačije od svojih vršnjaka iz skupine i koja u tome imaju bolja i veća postignuća.

Početno uočavanje putem prepoznavanja određenih karakterističnih oblika ponašanja djeteta najčešće kreće od roditelja koji su zainteresirani za razvoj svoga djeteta te precizno uočavaju znakove razvijene sposobnosti već u ranoj dobi. Odgojitelj uočava i prepoznaje karakteristične oblike ponašanja koji mogu ukazivati na potencijalnu darovitost u igri te u ostalim situacijama i aktivnostima djeteta u vršnjačkoj skupini. Stručni suradnici savjetuju

odgojitelje za rad s darovitima. Nakon ranoga uočavanja, stručni suradnici nastavljaju promatranje i dijagnosticiranje te s odgojiteljima razrađuju plan poticanja razvoja djeteta i odlučuju o uključivanju u obogaćene aktivnosti.

Postavlja se pitanje mogu li odgojitelji praktičari, koji prethodno nisu prošli poseban program osposobljavanja za uspješnije prepoznavanje darovite djece, uistinu procijeniti djetetove sposobnosti te prepoznati dijete kao darovito. Stručnjaci naglašavaju kako odgojitelji češće imaju problema s uočavanjem i prepoznavanjem darovitosti u mlađim odgojnim skupinama nego u starijim, predškolskim odgojnim skupinama (Hüther i Hauser, 2015).

U procjenjivanju darovitosti djece vrlo često dolazi do pogrešaka. U čemu se najčešće griješi? Pri uočavanju i prepoznavanju darovite djece najčešće griješimo jer se vodimo mnogobrojnim mitovima i zabudama koji se vežu uz darovite, a koje ću u idućim poglavljima navesti i objasniti. Pogreške pri procjenjivanju najčešće se javljaju zbog podcjenjivanja ili precjenjivanja nekih osobitosti djeteta. Najčešće su vezane uz tjelesni izgled, ponašanje, znanje i obiteljski status djeteta. Ipak, najviše pogrešaka pri procjenama veže se uz obiteljski odnosno socijalni status djeteta. Također se, s obzirom na ponašanje djece, precjenjuju ona djeca koja su poslušnija, popularnija, a podcjenjuju se djeca s lošijim ponašanjem, stidljiva i povučena djeca. S obzirom na djetetovo znanje, precjenjuju se djeca s općenito većim znanjem, djeca koja imaju tečan govor i koja rano čitaju, a podcjenjuju se djeca s manjim općim znanjem, siromašnijeg rječnika te djeca koja pokazuju slabiji interes za čitanje. Na kraju zadnja, ali ne manje važna stavka je tjelesni izgled djeteta. Prema njemu se precjenjuju djeca naprednijega tjelesnog razvoja, privlačnija i ljepša djeca dok se s druge strane podcjenjuju tjelesno zaostaliya djeca i ona koja su manje privlačna izgledom, a posebno djeca s teškoćama u razvoju. Pri spomenu na teškoće u razvoju tek će nekolicina odgojitelja dijete s teškoćama u razvoju svrstati pod darovito. Sve su to posljedice predrasuda, nepoznavanja osobitosti takve djece te sklonost da djeci s teškoćama u razvoju u jednome području uklonimo mogućnost darovitosti u drugim područjima (Vukosav i Sindik, 2010).

3. RAD S DAROVITOM DJECOM

Poznato je da iskustva djece stečena u ranome djetinjstvu imaju trajne i duboke posljedice na kasniji razvoj djeteta, stoga je vrlo bitno da je djetetu od najranije dobi omogućen cjelokupan razvoj prilagođen njegovim individualnim potrebama, tomu pripada i rano učenje (Čudina-Obradović, 1990; prema Vukosav i Sindik, 2010). Unatoč tome što odgojitelji svakodnevno u svojim odgojnim skupinama primjećuju djecu s teškoćama u razvoju, jednako kao i darovitu djecu, oni često nisu u mogućnosti na odgovarajući način zadovoljiti dječje potrebe jer za takav rad nisu dovoljno osposobljeni. U zadovoljenju specifičnih potreba svakoga djeteta uz odgojitelja nalaze se i drugi stručni suradnici – psiholog, pedagog, defektolog.

Učinkoviti dugoročni programi za darovitu djecu moraju biti sastavni dio politike cjelokupnoga obrazovnog sustava i svake ustanove pojedinačno. Oni bi trebali obuhvaćati:

1. Opće prihvaćenu definiciju darovitosti
2. Dogovorene načine otkrivanja i postupke identifikacije darovitosti
3. Strategije osmišljavanja i provođenja programa za darovite
4. Definirane načine evaluiranja i usavršavanja programa
5. Razradu načina praćenja darovitog djeteta tijekom odgoja i obrazovanja i vođenje odgovarajuće dokumentacije
6. Organizirano osposobljavanje i usavršavanje odgojitelja za rad s darovitom djecom
7. Razvoj materijalne osnove za rad s darovitom djecom (prostor, oprema)
8. Veze s mjesnim prosvjetnim vlastima i institucijama
9. Ulogu osobe posebno zadužene za praćenje provedbe programa

(Reis, Burns & Renzulli, 1992).

3.1. Organiziranje programa

U okviru nacionalnoga kurikulumu za predškolski odgoj te programa predškolskoga odgoja koji su otvoreni, fleksibilni i razvojno usmjereni, velike su mogućnosti poticanja sposobnosti sve djece pa tako i darovite. „Tipovi aktivnosti koji se preporučuju u radu s darovitom djecom, upravo su oni koji potiču aktivno učenje, više razine misaonih procesa i kreativno mišljenje.“ (Cvetković – Lay, Sekulić – Majurec, 1998: 84). Neke od tih aktivnosti su: pokusi, raznolike edukativne igre, igre na računalu, mozgalice – igre kreativnoga rješavanja problema, razne zagonetke i pitalice te kombinatoričke igre. Prednost predškolskoga programa u odnosu na školski, koji manje slijedi razvojne posebnosti i potrebe djece, jest u tome što je moguće sve navedene aktivnosti provoditi u svakodnevnim situacijama. Da bi se to postiglo,

dovoljna je kvalitetna edukacija odgojitelja i nešto bolja opremljenost vrtića te vrtićke skupine. Djetetu je potrebno omogućiti razvijanje misaonih procesa kao što su: predviđanje, promatranje, analiziranje, procjenjivanje i sl., stoga je potrebno obogatiti osnovni program posebno i samostalno, od strane odgojitelja, osmišljenim igrama i aktivnostima koji će poticati na aktivno učenje.

Temeljno pravilo programa rada s darovitom djecom je da budu ustrojani tako da djeci omoguće pretvorbu iznadprosječnih sposobnosti u postignuća kroz pomno osmišljene i dobro planirane aktivnosti. To se ostvaruje kroz diferencirani pristup i program (Vukosav i Sindik, 2010). Cilj takvog pristupa je osigurati svakome djetetu ono što je primjereno njegovome stvarnom razvojnom stupnju bez obzira na ono što se smatra uobičajenim programom za prosječno dijete određene dobi. Cilj takvoga pristupa je darovitome djetetu omogućiti zadovoljenje njegovih posebnih odgojno-obrazovnih potreba koje proizlaze iz njegovih osobina.

3.2. Individualizacija i diferencijacija

Pod pojmom individualizacija smatramo izdvajanje jedinice iz skupine pri čemu dolazi do jačanja osobnosti jedinice gdje se ona promatra. Diferencijacija bi značila odvajanje jedinice zbog nastale razlike. Upravo je to osnovno načelo rada s darovitom djecom predškolske dobi u vrtićima koje govori da se takvim pojedincima treba omogućiti individualizirani način i diferencirani sadržaj rada te zajedno s tim takvu djecu potrebno je uključiti u diferencirani odgojno-obrazovni program u redovnoj skupini i/ili izvan nje (Whitmore, 1986).

Time omogućujemo djetetu da se razvija na način kako njemu najbolje odgovara, prema njegovim specifičnim sposobnostima, potrebama i interesima te prema njegovim potencijalima i sposobnostima. Cjelokupno osigurati djetetu individualizirani i diferencirani odgoj i obrazovanje znači omogućiti mu da radi sa sadržajima koji mu najbolje odgovaraju i koji djeluju poticajno na njegov razvoj.

Stručnjaci koji se bave izradom posebnih programa za darovitu djecu, usmjereni na individualizaciju i diferencijaciju, navode načela kojih se pri izradi programa trebamo pridržavati:

- Poticati širenje temeljnih znanja i razvoj verbalnih sposobnosti
- Uvažavati specifične dječje interese, omogućiti im da ih zadovoljavaju i produbljuju
- Omogućiti djetetu da uči ono što ga zanima
- Omogućiti djetetu da uči na način koji mu najviše odgovara

- Organizirati za dijete složenije aktivnosti, zahtjevnije u pogledu korištenja apstraktnoga mišljenja i viših razina misaonih procesa
- Postaviti viša očekivanja u pogledu neovisnosti i ustrajnosti u radu na postavljenim zadacima
- Osigurati korištenje što raznolikijega materijala u radu, aktivnostima
- Osigurati više vremena za rad
- Poticati tumačenje osobnoga i tuđega ponašanja i osjećaja
- Stvarati prigode za razvijanje i izražavanje sposobnosti vođenja
- Ohrabrivati kreativno i produktivno mišljenje.

Svaki odgojitelj praktičar trebao bi provoditi ove metode i načela ovisno o sadržajima i aktivnostima. „U predškolskoj dobi nikada se ne primjenjuje samo jedna metoda nego kombinacija metoda i tehnika te slijede načela prožimanja metoda s raznolikim odgojno-obrazovnim postupcima. U tom procesu ravnomjerno sudjeluju roditelji, odgojitelji, psiholozi, pedagozi, defektolozi pa i samo dijete i njegovi vršnjaci.“ (Cvetković – Lay, 1995: 67).

3.3. Pristupi u radu s darovitima

U predškolskim ustanovama provode se mnoge strategije u radu s darovitima, no postoje neke od njih koje su uspješnije i koje su se pokazale kao vrlo učinkovite, i za odgojitelje i za samu djecu u skupini. Jedna od tih strategija je rad na projektu u kojemu sama djeca postavljaju zadatak, tj. cilj koji žele postići, samostalno rješavaju zadatke, a odgojitelj im pomaže prema potrebi. Po završetku svakoga takvog projekta djeci ostaje njihov konačan proizvod koji su samostalno izradili. Takav način rada pogodan je za cijelu skupinu, ponajviše za darovito dijete gdje ono najčešće preuzima ulogu istraživača koji istražuje i pronalazi informacije potrebne za izvedbu projekta. Druga strategija rada je „rad u maloj skupini“ gdje se nalaze djeca različite kronološke dobi. Upravo u takvim skupinama darovito dijete uči surađivati s drugima. Darovita djeca vrlo brzo i lako uče te je potrebno proširivati program koji se ostvaruje „individualnim načinom rada“ gdje se djetetu omogućuje rad na računalu ili popunjavanje radnih listića (Kovačić, 2010).

3.4. Uloga i stručno usavršavanje odgojitelja

U radu s darovitom djecom nije važno kakav odgojitelj treba biti, nego kako odgojitelj radi. Manje je bitno i ono što odgojitelj radi, dakle pozornost se stavlja na kvalitetu rada. Iz tog razloga vrlo je važna stručna osposobljenost odgojitelja. Unatoč navedenoj važnosti stručnog usavršavanja, u našem odgojno-obrazovnome sustavu odgojitelj je prepušten sam sebi, svome iskustvu i motivaciji u radu s darovitom djecom.

Stjecanje dodatne naobrazbe za ovo specifično područje rada s djecom na dodiplomskoj i poslijediplomskoj razini, kao i kroz dodatne treninge za praktičare, uobičajena je praksa u odgojno-obrazovnim sustavima razvijenih zemalja. Pretpostavka je kako većina odgojitelja ima strah od rada s darovitom djecom. Razlog tomu je nedovoljna edukacija, mišljenje o nedovoljnoj kompetenciji te manjak vremena u samome radu. Odgojitelji u odgojnim skupinama nemaju slobodnoga vremena kako bi mogli obratiti pažnju na moguće darovite pojedince, iako su sve to samo izlike. Drugi razlog pojavljivanju straha je nedovoljna opremljenost vrtića i skupina raznim materijalima koji bi omogućili obogaćen rad s darovitima. Generalno, prisutni strah potrebno je otkloniti. Prvi i najvažniji korak je biti otvoren za nova učenja i iskustva, gdje odgojitelj treba prepoznati i priznati djetetovu darovitost, priznati vlastitu nedovoljnu kompetentnost za rad s darovitima, tražiti pomoć od drugih stručnjaka. U suvremenim literaturama uz darovitu djecu sve se češće veže humor. Upravo to možete uporabiti u odgoju i obrazovanju darovitih. Humor se pokazao vrlo učinkovit u rješavanju stresnih situacijama pa to može pomoći i djetetu i odgojitelju.

4. DEVET MITOVA O DAROVITOSTI

- **Globalna darovitost**

Ovaj mit odnosi se na stav kako djeca nadarena za školsko postignuće imaju iznadprosječne intelektualne sposobnosti koje im omogućuju da postižu iznimno visoke rezultate u svim školskim područjima. Međutim, mali je broj djece darovit u baš svim područjima. Sasvim je moguće da je dijete darovito u jednome području, a doživljava teškoće u svladavanju nekoga drugog područja. Dakle, darovitost se najčešće odnosi na jedno razvojno područje.

- **Talentirani, ali ne i daroviti**

Često se može naići na mišljenje da su darovita djeca ona koja imaju visokorazvijene sposobnosti za školsko područje, a talentirana djeca ona koja imaju izrazite sposobnosti za

umjetnost. Takvo mišljenje nije točno. Visoke sposobnosti su jednim dijelom urođene te se ravnomjerno razvijaju prikladnim odgojno-obrazovnim radom.

- **Iznadprosječni kvocijent inteligencije**

Vrlo raširen stav je da je darovitost u bilo kojemu području uvjetovana iznadprosječnim kvocijentom inteligencije. Poznato je da testovi inteligencije ispituju uska područja ljudskoga funkcioniranja, odnosno uglavnom mjere verbalne i numeričke sposobnosti. Malo je dokaza da je za darovitost u neakademskim područjima nužan iznimno visok kvocijent inteligencije. Primjer toga su ljudi koje nazivamo idiot savantima, a koji imaju niske intelektualne sposobnosti, čak su ponekad i autistični, ali pokazuju iznimno visoke sposobnosti u uskim područjima poput šaha, crtanja, računanja napamet i slično.

- **Genetsko naslijeđe i utjecaji okruženja**

Krivo je mišljenje da je darovitost u potpunosti urođena ili da je ona u potpunosti produkt napornoga rada. Darovitost je zapravo kombinacija naslijeđa i okolinskih poticaja. Darovito dijete je rođeno s određenim potencijalom odnosno iznimno visokim općim ili specifičnim sposobnostima, ali da bi se one razvijale te da bi dijete postiglo visoka postignuća, nužno je uložiti trud i naporno vježbati. Ključnu ulogu ima i motivacija za postignućem.

- **Poduzetni roditelji**

Pogrešan je stav da darovitu djecu stvaraju poduzetni roditelji koji djecu pretjerano potiču na postizanje uspjeha. Djeci je svakako potrebna potpora, ohrabrivanje i poticanje od strane roditelja, ali nisu oni ti koji stvaraju darovitost. S druge strane, pretjeranim forsiranjem djeteta roditelji djecu mogu dovesti do 'izgaranja', stoga je važno biti pažljiv u zastupanju djetetove darovitosti.

- **Darovita djeca zrače psihološkim**

Često se u literaturi može naići na stav da su darovita djeca popularnija, bolje prilagođena i sretnija od prosječne djece. Istina je ponekad suprotna. Darovita djeca su zbog svojih iznimnih sposobnosti, visoke razine apstraktnoga razmišljanja i interesa za knjige i igre koje njihovi vršnjaci ne mogu razumjeti, bitno različita od prosječne djece iste dobi. To im znatno otežava socijalnu prilagodbu i često su izolirani, zatvoreni u sebe i nesretni.

- **Sva su djeca darovita**

Nije točan stav da su sva djeca darovita i da u odgojno-obrazovnome procesu nema potrebe za obogaćivanjem programa ili akceleracijom. Točno je da sva djeca imaju svoje jake strane i prednosti, ali samo neka imaju iznimno visoke sposobnosti i osobine koje su nužne za određenje darovitosti. Darovitoj djeci svakako je potrebno prilagoditi redovni predškolski i

školski program kako bi mogla realizirati svoje potencijale za vlastitu dobrobit i dobrobit zajednice.

- **Darovita djeca postanu istaknuti ljudi**

Veza između darovitosti tijekom obrazovanja i postignuća u odrasloj dobi ne može se podrazumijevati. Za očekivati je da će darovito dijete postati kreativna i istaknuta odrasla osoba, ali na uspješnost u odrasloj dobi utječu mnogobrojni čimbenici. Mnoga darovita djeca tijekom školovanja 'izgore' ili promijene područje interesa, a brojni uspješni odrasli ljudi nisu se pokazali darovitima u školskoj dobi. Dakle, na kasniji uspjeh osim sposobnosti djeluju i osobine ličnosti, motivacija, obiteljsko okruženje i povoljne prilike (Cvetković-Lay, 2002).

5. ŠTO DAROVITO DIJETE RAZLIKUJE OD DJETETA TIPIČNOGA RAZVOJA?

Darovita djeca nemaju samo brži razvoj u odnosu na prosječnu djecu nego se i bitno kvalitativno razlikuju od njih. Upravo zbog toga što zahtijevaju minimum podrške, što su sposobna za samostalna otkrića i pronalaženje novih putova razumijevanja problema, ona se razlikuju od djece koja su samo jako marljiva. Pod terminom darovita djeca, Ellen Winner (1996) podrazumijeva one koji imaju tri karakteristične i atipične osobine u odnosu prema ostaloj djeci, a to su:

Rano sazrijevanje

Darovito dijete počinje ovladavati nekim područjima znatno prije prosjeka svoje dobne skupine. Osim toga, napreduje mnogo brže u određenim područjima od prosječnoga djeteta, ponajviše zato što mu učenje i ovladavanje vještinama u tim područjima ide mnogo brže i lakše. Neka od područja su: jezici, matematika, glazba, likovna umjetnost, šah, gimnastika, balet, tenis, klizanje.

Otpočetak „sviraju po svom“

Darovita djeca, osim što uče brže od prosječne djece, uče drugačije i s obzirom na kvalitetu. Ona sviraju po svome, od odraslih traže minimum pomoći pri svladavanju područja u kojima su aktivna jer uglavnom uče potpuno samostalno. Otkrića do kojih samostalno dolaze, uzbuđljiva su im i motivirajuća, a svako takvo otkriće dijete vodi korak naprijed.

Zanos u ovladavanju vještinama

Darovita djeca istinski su motivirana da shvate smisao područja u kojemu pokazuju znakove prijevremene razvijenosti. Pokazuju povećan interes, sposobnost fokusiranja i zanos za svladavanjem. Kada su zaokupljena učenjem u području u kojemu su aktivna, potpuno se

udube i gube osjećaj za vanjski svijet. Kombinacija povećanog interesa i sposobnosti lakog učenja dovodi do visokih postignuća. Takvoj djeci potrebno je osigurati puno više materijala, knjiga, enciklopedija, neoblikovanog materijala, ovisno o području za koje je dijete zainteresirano.

6. METODOLOGIJA

6.1. Cilj istraživanja

Cilj istraživanja je spoznati mišljenje studenata ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja o radu s darovitom djecom u vrtićkome okruženju. Kao istraživačko pitanje javlja se odnos studenta prema darovitoj djeci.

6.2. Sudionici

U istraživanju su sudjelovale 34 osobe, studentice treće godine ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja na Učiteljskome fakultetu u Osijeku. Sudionici su bile osobe ženskoga spola, prosječne kronološke dobi 23 godine.

6.3. Mjerni instrument

Istraživanje je provedeno pomoću ankete. Anketa je sastavljena od sedam pitanja i provedena tijekom lipnja 2015. godine. Anketna pitanja strukturirana su kako bi se ispitalo znanje studenata o pojmu darovitosti te kako bi se istražilo mišljenje o radu s darovitom djecom. Anketa je konstruirana za potrebe ovoga istraživanja od strane studentice i sumentorice.

Anketa je (prema Mužiću, 1986) naziv za skup postupaka pomoću kojih se pobuđuju, prikupljaju i analiziraju izjave ljudi kako bi se saznali podatci o njihovu ponašanju ili o njihovim stavovima, mišljenjima, preferencijama, interesima za potrebe znanstvenoga istraživanja. Anketiranje je postupak kojim se ispitanicima postavljaju pitanja u vezi s činjenicama od znanstvenoga interesa, a ispitanici u pravilu odgovaraju pisano.

7. REZULTATI

Anketa je sastavljena od sedam pitanja grupiranih u tri skupine: prva skupina pitanja se odnosila na opće poimanje darovitosti, druga na specifičnost razvoja darovite djece, a treća na razvojnu primjerenost u radu s darovitima.

Što je darovitost?

Odgovor	Postotak ispitanika (%)
Iznadprosječna inteligencija	14
Sposobnost učinkovitog rješavanja problema	14
Sposobnost brzog i učinkovitog svladavanja gradiva	27
Skup osobina koje djeci omogućuju snalaženje u različitim situacijama	36
Posebna potreba	9

Iako postoji mnoštvo definicija darovitosti, jedna od danas prihvaćenih definicija, koju je iskazao Koren (1988), govori da je darovitost sklop osobina koje omogućuju pojedincu postizanje izrazito iznadprosječnih uradaka u jednoj ili više aktivnosti kojima se bavi. Nešto malo manje od petine ispitanih studentica (14%) definiralo je darovitost kao iznadprosječnu inteligenciju. Isti broj ispitanika (14%) darovitost je definirao kao sposobnost učinkovitog rješavanja problema. Nešto veći postotak ispitanih studentica (27%) smatralo je darovitost sposobnošću brzog i učinkovitog svladavanja gradiva ili skupom osobina koje djeci omogućuju snalaženje u različitim situacijama (36%). Izrazito nizak postotak ispitanica (9%) darovitost je vidjelo kao posebnu potrebu. Ako se vratimo na definiciju darovitosti, možemo uočiti kako su ispitanici podijeljeni u mišljenjima, ali isto tako ni jedan odgovor nije netočan odgovor.

U svoju odgojnu skupinu darovito dijete bih primio/-la:

Odgovor	Postotak ispitanika (%)
Rado, bez problema	56
Isključivo uz pomoć stručnog tima	44
Ne bih primio/-la	0

Iako se većina ispitanika izjasnila kako bi u svoju odgojnu skupinu darovito dijete primio/-la rado bez pogovora (56%), izrazito visok broj ispitanika izjasnio se kako bi darovito dijete primio/-la isključivo uz pomoć stručnoga tima (44%). Ovi rezultati mogli bi značiti da je prisutan strah od samostalnoga rada s darovitim djecom. Moguće je da unatoč tome što svaki odgojitelj svakodnevno radi s djecom s posebnim potrebama, najvjerojatnije uključujući i darovitost, on nije u mogućnosti na odgovarajući način zadovoljiti dječje potrebe jer za takav rad nije dovoljno osposobljen. Kako bi se zadovoljile sve djetetove potrebe, uz odgojitelja nalazi se stručni tim, ostali stručni suradnici s kojima je proces odgoja i obrazovanja potpun, a to su: psiholog, pedagog i edukacijski rehabilitator.

Otpriblike, koliko darovite djece ima u jednoj odgojnoj skupini od 20-ero djece?

Odgovor	Postotak ispitanika (%)
Niti jedno	15
Jedno ili dvoje	67
Troje ili više	18

Što se tiče broja darovite djece u jednoj odgojnoj skupini od 20-ero djece, 67% ispitanica procijenilo je da ih ima jedno ili dvoje, 15% ih je reklo da ih nema, a 18% da ih ima troje ili više. Ove podatci nisu dati na temelju primjene standardiziranih testova za identifikaciju darovitosti, nego su grube procjene ispitanica temeljene na opažanju djece u skupini.

Unatoč navedenoj važnosti prepoznavanja i rane identifikacije darovite djece u dječjim vrtićima, određene teškoće su prisutne. Premalen je broj odgojitelja u odnosu na djecu u odgojnim skupinama pa odgojitelji često nemaju dovoljno vremena i kapaciteta posvetiti se otkrivanju darovite djece i posebnome radu s njima. Osim toga, nedostaju standardizirani mjerni instrumenti kojima će se identifikacija darovitih u vrtiću izvršiti objektivno i pouzdano. Upravo iz tog razloga točan broj darovite djece u dječjim vrtićima nije poznat (Winner, 2005). Analiza je pokazala da Sjedinjene Američke Države ukidaju programe za darovitu djecu, ne ulažu sredstva u ranu identifikaciju niti prepoznavanje darovite djece. U skandinavskim zemljama i Australiji situacija se ni po čemu ne razlikuje (Winner, 2005). Istraživanja koje su proveli Stevenson, Chen i Lee (1993), pokazuju da je u Japanu pojam darovitosti tabu tema te da razlike u postignućima postižu zahvaljujući velikome trudu. Istraživanja koja su proveli Urban i Sekowski (1993), govore da istočnoeuropske države poput Mađarske, Češke i Poljske pod darovitost svrstavaju samo djecu koja su umjetničko, sportski i glazbeno darovita. S druge

strane, zemlje Zapadne Europe kao što su Njemačka, Nizozemska, Engleska, ali i Kina dodjeljuju sredstva za darovite i pridaju važnost ranoj identifikaciji darovite djece te njihovome daljnjem razvoju.

U nastavku se nalaze procjene sudionica vezane za neka važna pitanja u području identifikacije darovitih i radu s njima u dječjim vrtićima.

Procijenite navedene tvrdnje o dječjim vrtićima u kontekstu odrastanja darovite djece. Razina 1 znači “Ne slažem se u potpunosti”, 2 “Djelomice se ne slažem”, 3 “Niti se slažem niti se ne slažem (ne znam)”, 4 “Djelomice se slažem” i 5 “Slažem se u potpunosti.”

Tvrdnja	Razina slaganja (%)				
	1	2	3	4	5
U dječjim vrtićima postoji dovoljan broj obogaćenih programa koji su primjereni za rad s darovitom djecom.	18	50	26	6	-
Za kvalitetan rad s darovitom djecom odgojitelji moraju biti dodatno educirani.	6	3	9	41	41
Kvalitetna suradnja s roditeljima darovite djece važnija je od suradnje s roditeljima “nedarovite” djece.	53	9	18	15	5
Rana identifikacija darovitosti je ključna za djetetov uspjeh.	3	-	3	23,5	70,5
Darovitost se “gubi” polaskom u osnovnu školu.	35	41	18	6	-
Za kvalitetan pedagoški rad s darovitom djecom potrebna su veća financijska sredstva.	15	18	47	20	-

Iz navedenoga je vidljivo kako studenti kritički promišljaju o postojećoj praksi ranoga odgoja i poticanju darovitosti u tom kontekstu. Tako se s tvrdnjom “U dječjim vrtićima postoji dovoljan broj obogaćenih programa koji su primjereni za rad s darovitom djecom.” studentice većinom ne slažu (68%), tj. ispitani studenti smatraju kako u vrtićima ne postoje programi za rad s darovitom djecom, a 26% ispitanika smatra da nisu dovoljno proučili problem te su odgovorili da ne znaju postoji li dovoljan broj obogaćenih programa. Nitko od ispitanika ne smatra da uistinu postoji dovoljan broj programa prema kojima bi se odgajala darovita djeca u predškolskim ustanovama. Stvarna situacija je da u dječjim vrtićima ne postoji dovoljan broj programa za rad s darovitom djecom, tj. u kurikulumu ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja

ne postoji program kao u školskim ustanovama, stoga sve ostaje na odgojiteljima da sami osmisle programe i poboljšaju odgojno-obrazovni rad.

Nadalje, studenti uglavnom nemaju jasno mišljenje po pitanju financiranja programa za darovite. Njih 47% ne zna je li za kvalitetan pedagoški rad s darovitom djecom potrebno povećati financijsku potporu. Ipak, kako se pokazalo u drugim zemljama, za kvalitetan pedagoški rad s darovitom djecom potrebno je izdvojiti veću količinu novčanih sredstava. Nitko od ispitanika se nije izjasnio da se slaže u potpunosti s navedenom tvrdnjom tj. smatraju da unatoč mnogim preporukama autora kako se odgojne skupine trebaju obogatiti materijalima, rad s darovitima ne zahtijeva veća financijska sredstva.

Što se tiče suradnje s roditeljima, autorica Cvetković – Lay (1998.) govori kako odgojitelji i stručnjaci mogu pomoći roditeljima u odgoju djece. Iako to ne mora biti nužno, ako roditelji posvete više vremena proučavanju fenomena darovitosti i učenju istog, u odgoju djece mogu biti jednako dobri kao i odgojitelji i stručni suradnici. Tako se s tvrdnjom da je kvalitetna suradnja s roditeljima darovite djece važnija od suradnje s roditeljima “nedarovite” djece, većina studenata ne slaže (53%). To govori da odgojitelji trebaju surađivati s roditeljima jednako u svim aspektima, pažnju trebaju posvetiti darovitoj djeci, ali i ostaloj djeci u odgojnim skupinama.

Ranu identifikaciju, kao ključnu sastavnicu koja vodi dijete prema uspjehu, studenti su prepoznali kao vrlo bitnu sastavnicu u radu s darovitima (94%). Prema Cvetković – Lay (1998.) sve značajke i obilježja koje djeca pokazuju u predškolskoj dobi, a koja se smatraju kao značajke darovitih, ne mogu se smatrati sigurnim pokazateljem kasnije darovitosti djeteta. S druge strane, ne možemo izostanak značajki i osobina koje obilježavaju darovite smatrati da se kasnije te osobine neće pojaviti. Upravo iz tog razloga, u predškolskoj dobi pojam „darovit“ koristi se samo figurativno, jer u toj dobi svakog pojedinca trebamo smatrati potencijalno darovitim, samim time rana identifikacija nije u potpunosti ostvariva. Usporedimo li vrlo visok postotak (70,5% razina slaganja), ispitanici smatraju da je rana identifikacija vrlo bitan čimbenik u obrazovanju darovite djece.

S tvrdnjom koja govori kako se darovitost “gubi” polaskom u školu, 35% studenata se u potpunosti ne slaže, a 41% se djelomično slaže. Iz navedenih rezultata zaključujemo da se ispitanici ne slažu u potpunosti s navedenom tvrdnjom, iako brojni autori govore kako se darovitost s vremenom gubi ukoliko se ne razvija na adekvatan način. Zanimljiva je usporedba kako ispitanici većinski smatraju da je za rad s darovitima potrebna dodatna edukacija te da ne postoji dovoljno programa za rad s darovitom djecom, a s druge strane smatraju da se ista ta darovitost neće ugasiti ukoliko se ne podupire i razvija u odgojno-obrazovnome kontekstu.

Navedeno je kako je edukacija odgojitelja vrlo bitan čimbenik u radu s darovitom djecom, s čime se ispitanici većinom slažu (82%). Neuspjeh ne smije biti nešto što će obeshrabriti odgojitelje, jer svi su jednom bili početnici i svi su se susreli s nekim neuspjesima. Ono što odgojitelje treba voditi dalje, jest želja da uspiju u onome što su naumili. Istraživanja koja su proveli Pagnato i Birch (1959; prema Gagne, 1994), dovode u pitanje odgojitelje koji nisu stručno osposobljeni za prepoznavanje darovite djece, mogu li oni uistinu prepoznati takvu djecu. U tom istraživanju istraživači su iz skupine djece izdvojili darovitu djecu čiji je IQ bio veći od 136 te su istu tu skupinu djece poslali odgojiteljima na proučavanje. Odgojitelji su naveli samo 45% djece kao darovite dok su čak 31% djece s prosječnim kvocijentom inteligencije također naveli kao darovite. Smatra se da odgojitelji i učitelji imaju više poteškoća pri prepoznavanju darovitosti u mlađim dobnim skupinama. Usporedimo li odgovore s najvišim postotcima (41%), ispitanici se slažu s navedenim.

Procijenite navedene tvrdnje o darovitoj djeci. Razina 1 znači “Ne slažem se u potpunosti”, 2 “Djelomice se ne slažem”, 3 “Niti se slažem niti se ne slažem (ne znam)”, 4 “Djelomice se slažem” i 5 “Slažem se u potpunosti.”

Tvrdnja	Razina slaganja (%)				
	1	2	3	4	5
Darovita djeca su omiljena u društvu.	3	20	59	15	3
Darovita djeca će postati uspješni ljudi.	6	12	53	29	-
Darovita djeca su savjesna i odgovorna.	-	6	50	32	12
Darovita djeca su uporna (ustrajna).	3	-	32	41	24
Darovita djeca su marljiva.	-	6	26,5	41	26,5
Darovita djeca brzo uče i svladavaju nove vještine.	-	-	12	26	62
Darovita djeca traže društvo starije djece i odraslih.	-	-	18	38	44
Darovita djeca su iznadprosječno inteligentna.	3	-	18	35	44
Darovitoj djeci je dosadno u vrtiću.	-	6	32	50	12
Darovita djeca su zahtjevna.	9	3	41	29	18

Navedene tvrdnje odnose se na mitove o darovitoj djeci o kojima smo govorili. Ispitanici većinom smatraju da se niti slažu niti ne slažu (59%) s navodom da su darovita djeca omiljena

u društvu, nekolicina se s tvrdnjom ne slaže (23%). O navedenom govori mit broj sedam, u kojemu se navodi kako su takvi pojedinci često socijalno izolirani i nesretni te da nemaju zajedničke interese sa svojim vršnjacima, zatvoreni su u sebe i vole samoću.

Nitko od ispitanika se ne slaže ili su ostali neutralni (53%) s tvrdnjom da će darovita djeca ostati uspješni ljudi; o čemu govori mit broj devet; darovita djeca postanu istaknuti ljudi. Većina takvih ljudi se izgubi s vremenom, jer na to utječu mnogobrojni čimbenici i okolina u kojoj se pojedinac razvija i odrasta. Budući da su darovita djeca posvećena većinom jednome području zanimanja, od istih se očekuje kako će u budućnosti upravo iz toga područja oni postati genijalci, vrlo uspješni i istaknuti ljudi. Međutim, to se u većini slučajeva ne dogodi, područja zanimanja se s vremenom mijenjaju na što utječu mnogobrojni čimbenici u kojemu dijete odrasta. Vještine i sposobnosti koje darovita djeca imaju, potrebno je razvijati u pravome smjeru što se u većini slučajeva ne dogodi, neki nastave raditi u svome području i postanu stručnjaci, neki odu dalje na druga područja interesa gdje pokazuju sposobnost, ali ne u vrhunskoj mjeri.

Tvrdnje koje govore da su darovita djeca savjesna i odgovorna, uporna i marljiva, pokazuju podjednako slaganje svih ispitanika. Kao upornu darovitu djecu vidi čak 65% ispitanih studenata, također velik broj smatra da su darovita djeca vrlo marljiva (67,5%). Većina (56%) smatra da ne znaju, tj. da nemaju mišljenje oko ovih tvrdnji, vrlo vjerojatno jer se s takvim pojedincima u dosadašnjemu radu nisu susretali.

S druge strane imaju mišljenje o tome kako darovita djeca brže i lakše uče (62%) te da većinom traže društvo starijih osoba (44%); razlog tome je što darovita djeca traže prijatelje koji su mentalno bliži njihovoj dobi za igru i interakciju od kojih mogu nešto više naučiti i surađivati.

U visokom postotku (79%) ispitanici smatraju da su darovita djeca iznadprosječno inteligentna što dovodimo u vezu s mitom pod brojem tri koji govori da daroviti imaju izuzetan IQ. Stvarnost govori drugačije, tj. testovi inteligencije su poznati po tome da mjere samo verbalne i numeričke sposobnosti, a djeca mogu biti talentirana i u drugim područjima. Još jedan dokaz koji opovrgava ovu tvrdnju su savanti, to su osobe koje su najčešće autistične, a kvocijent inteligencije im je vrlo nizak, što ih svrstava u skupinu osoba ispodprosječnih intelektualnih sposobnosti, unatoč tome oni imaju izvrsne sposobnosti u određenome području. Ova tvrdnja dovodi u pitanje znanje ispitanika, njihova mišljenja o darovitosti i povezanosti s kvocijentom inteligencije.

Većina se također slaže (62%) kako je darovitoj djeci dosadno u vrtićkim skupinama što se slaže s mišljenjem ispitanika kako ne postoji dovoljan broj obogaćenih programa za rad

s darovitom djecom. Pokazuje se svjesnost ispitanika da se s darovitom djecom treba raditi na drugačiji način, da im treba ponuditi veći izbor materijala i aktivnosti kako bi im se zaokupila pažnja te kako bi bili zadovoljni.

Zanimljiv je rezultat kojim samo 9% ispitanika smatra darovitu djecu zahtjevnom skupinom, tj. mišljenja su da takva djeca nisu puno zahtjevnija od ostale djece u odgojnim skupinama. To dovodi u pitanje proturječnost nekih argumenata, s jedne strane se smatra kako su potrebne dodatne kompetencije odgojitelja, dostupnost dodatnih programa i uvjeta za rad s darovitom djecom, dok se s druge strane smatra da darovita djeca ne zahtijevaju dodatan napor. Ako uistinu daroviti ne zahtijevaju dodatan napor odgojitelja u svojim odgojnim skupinama, ako im ne treba posvećivati dodatno vrijeme i pažnju, dodatne materijale i aktivnosti, u tom slučaju ni odgojitelji ne trebaju polaziti dodatne edukacijske programe za rad s darovitom djecom. Stvarna situacija pokazuje kako je darovitoj djeci potrebno više pažnje i dodatnoga rada što govori da su daroviti pojedinci ipak malo zahtjevniji od ostale djece u odgojnim skupinama.

Ako bi trebalo nekom drugom riječju opisati/imenovati darovitost, ta riječ bi bila:

Odgovor	Postotak ispitanika (%)
talentiranost	29
bistrost	3
originalnost	50
inovativnost	18

U literaturi se susrećemo s mnogobrojnim terminima darovitosti; darovitost se povezuje s nadarenosti, genijalnosti, talentiranosti, superiornosti, iznimnosti, izuzetnosti, bistrosti, inovacijom i originalnosti. Sama definicija (prema Korenu, 1988) govori kako je darovitost sklop osobina koji pojedincu omogućuju iznadprosječna postignuća u jednome ili više područja i aktivnosti kojima se bavi. Većina ispitanika (50%) darovitost opisuje kao originalnost, što je u potpunosti točno, jer svaka darovita osoba probleme, zadatke i aktivnosti rješava i privodi kraju svojom originalnošću, ne kopira druge, već ima svoje vlastite ideje i rješenja. Najmanji

broj ispitanika (3%) darovitost objašnjava kao bistrost, što pokazuje znanje i spoznaju o tome kako razlikovati bistru djecu od darovite djece; to je dosad navedeno u tablici.

U radu s darovitom djecom najvažnije je:

Odgovor	Postotak ispitanika (%)
strpljenje	6
kompetentnost	41
ljubav za rad s djecom	18
postojanje primjerenih didaktičkih materijala	12
financije	-
sve gore navedeno	23

Iz navedenih rezultata vidimo kako studenti-ispitanici rad s darovitima vide kao složen problem. Smatraju da je za kvalitetan rad najvažnija kompetentnost što pokazuje strah te stav kako sami nisu dovoljno kompetentni za rad s darovitom djecom u skorome pronalasku posla. Velik broj ispitanika također smatra da je sve od navedenoga vrlo bitno za rad s darovitom djecom. Postojanje ljubavi i strpljivosti za rad vrlo su bitni za rad s darovitima, jer se u suprotnome njihova darovitost gubi.

8. RASPRAVA

Rezultati ovoga istraživanja pokazuju kako studenti ranoga i predškolskoga odgoja darovitost smatraju posebnom potrebom samo djelomično. Sudionice su većinom darovitost definirale kao osobinu koja djeci omogućuje snalaženje u različitim situacijama i kao sposobnost brzoga i učinkovitoga svladavanja gradiva.

Ovo istraživanje pokazalo je da većina studenata i odgojitelja posjeduje strah od rada s darovitom djecom jer sami sebe ne smatraju dovoljno kompetentnima. Stvarna situacija je takva da ne postoji točan broj evidentirane darovite djece, stoga se odgojitelji u skupinama susreću s raznolikom djecom, od kojih je najmanje jedno dijete potencijalno darovito. Za adekvatan razvoj vještina darovitoga djeteta potrebno je izdvojiti više vremena, materijala i aktivnosti koji su u području zanimanja djeteta.

Neke zemlje, kao Njemačka, Nizozemska i Engleska, primjerice, ulažu u odgoj i obrazovanje darovite djece dok s druge strane većina zemalja, među kojima se nalazi i Republika Hrvatska, ne ulažu u dovoljnoj mjeri u odgoj i obrazovanje takve djece (Adžić, 2011). Pitanje je krše li se dječja prava takvim pristupom te hoće li se probuditi svijest o važnosti darovitosti. Ulaganjem u odgoj i obrazovanje darovite djece postiže se daljnji napredak cijeloga sustava.

Provedbom ovoga istraživanja doznajemo stavove studenata koje tek čeka rad u ustanovama ranoga i predškolskoga odgoja. Dobiveni podatci mogu koristiti budućim generacijama studenata, samim odgojiteljima i profesorima koji uvode studente u svijet dječje mašte i originalnosti. Rezultati su u jednoj mjeri bitni jer se pokazuju strah studenata od rada s darovitom djecom kada se s njima susretnu u budućim odgojnim skupinama, što navodi odgojitelje, profesore te druge mentore i edukatore na privikavanje studenata na rad s darovitom djecom te otklanjanje prisutnoga straha i mišljenja o nedovoljnoj kompetenciji.

9. ZAKLJUČAK

Rezultati ovoga istraživanja ukazuju kako uzorak studenata ranoga i predškolskoga odgoja, uključen u ovo istraživanje, darovitost ne uočava nužno kao posebnu potrebu te da darovitu djecu ne svrstava nužno u skupinu djece s posebnim potrebama. Razlog tomu mogli bi biti u radu objašnjeni mitovi i predrasude o darovitoj djeci koji govore kako se takvi pojedinci snalaze i sami u društvu, kako se njima ne treba posvećivati prevelika pažnja jer će oni sve uspjeti sami. Međutim, danas je poznato da je darovitoj djeci potrebna pažnja i podrška jednako kao i djeci s ostalim aspektima posebnih potreba. Također se može zaključiti kako ne postoji dovoljan broj obogaćenih programa u ustanovama ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja te da se ne pridaje važnost ranome identificiranju darovite djece (Adžić, 2011).

Rezultati pokazuju kako studenti misle da su darovita djeca rado prihvaćena u odgojnim skupinama, ali jednako tako da se za rad s darovitom djecom odgojitelji obraćaju za pomoć stručnome timu kako bi odgoj i obrazovanje darovitoga djeteta bilo poticajno i za dijete i za odgojitelje. Većina studenata smatrala je kako je za rad s darovitom djecom najvažnija kompetentnost odgojitelja. Uz kompetentnost odgojitelja, bitne stavke za rad s darovitom djecom, koje su studenti navodili, jesu: strpljenje, postojanje primjerenih didaktičkih materijala te velika ljubav za rad s djecom.

Od iznimne je važnosti educirati odgojitelje o samome fenomenu darovitosti, prepoznavanju takve djece i radu s njima. Potrebno je što učinkovitije ih inkorporirati u vrtičke skupine, raditi na njihovoj socijalizaciji i poticati razvoj specifičnih talenata i sposobnosti.

10. LITERATURA

1. Adžić, D. (2011.) *Darovitost i rad s darovitim učenicima: Kako teoriju prenijeti u praksu Život i škola, br. 25 (1/2011.)* god. 57. str. 171. – 184.
2. Cvetković – Lay, J. (2002.) *Darovito je, što ću sa sobom?: Priručnik za obitelj, vrtić i školu.* Alinea: Zagreb
3. Cvetković – Lay, J., (2010.) *Kad bi se njih pitalo..., Priče iz radionica za darovitu djecu.* Alinea: Zagreb
4. Cvetković – Lay, J., Sekulić – Majurec, A. (1998.) *Darovito je, što ću s njim?: Priručnik za odgoj i obrazovanje darovite djece predškolske dobi.* Alinea: Zagreb
5. Gagne, F. (1994). Are Teachers Really Poor Talent Detectors? Comments On Pagnato and Birch's (1959) Study of the Effectiveness and Efficiency of Various Identification Techniques. *Gifted child quarterly, 38 (3),*124-126.
6. Galbraith, J. (2007.) *Kako prepoznati darovito dijete: Savjeti roditeljima da prepoznaju i potaknu darovitost svog djeteta.* Veble: Zagreb
7. George, D. (2005.) *Obrazovanje darovitih: Kako identificirati i obrazovati darovite i talentirane učenike.* Educa: Zagreb
8. Hüther, G., Hauser, U. (2015.) *Svako dijete je darovito.* Harfa: Split
9. Kovačić, S. (2010). Klikerići iz našeg vrtića. *Dijete, vrtić, obitelj, 59,* 24-27.
10. Kubelka, R., Pelt, R., Vrbanec, D. (2013.) *Dječji talenti: Otkrijte talente svog djeteta podržavajući izvornost dječjeg učenja.* Ostvarenje: Velika Mlaka
11. Krafft, T., Semke, E. (2008.) *Kako otkriti i potaknuti darovitost.* Mozaik knjiga: Njemačka
12. Reis, S. M., Burns, D. E. & Renzulli, J. S. (1992). *Curriculum compacting: The complete guide to modifying the regular curriculum for high ability students.* Mansfield Center, CT: Creative Learning Press.
13. T. Webb, J. (2010.) *Pogrešne i dvojne dijagnoze darovite djece i odraslih.* Veble: Zagreb
14. Vukosav, J., Sindik, J. (2010.) *Povezanost dimenzija tri mjerna instrumenta za procjenu darovitosti i neverbalne inteligencije predškolske djece.* Metodčki ogledi, 17 (2010), 149-175.
15. Whitmore, J.R. (1986). *Intellectual giftedness in young children: recognition and development.* New York: The Haworth Press, Inc.
16. Winner, E. (2005.) *Darovita djeca: mitovi i stvarnost.* Ostvarenje: Lekenik

17. Yahne – Walker, S. (2007.) *Darovita djeca: Vodič za roditelje i odgajatelje: Kako razumijeti, podržati i potaknuti vaše darovito dijete.* Veble: Zagreb

Abstract

When studying special needs and talent, emphasis is put on elementary school children, with only a small number of studies that consider preschool children. In elementary schools there are special programs which deal with gifted children, which is not the case in the preschool curriculum. The purpose of this study is to analyse attitudes of preschool educators toward giftedness. The data were collected using the questionnaire, which consists of seven questions, including the concept of talent, work with gifted children, myths and prejudice and personal opinions. The study included 34 female participants, with the average age of 23 years (min =21, max=26). Results show that talent is usually not considered as a special need. Gifted children are warmly accepted in educational groups. The fear of working with gifted children as a result of lack of competence, has been found. The results of this study may contribute to future work with gifted children, reduction of fear and the feeling of sufficient competence in working with children. Every educator is competent if he has patience and love to work with children.

Keywords: *talent, special needs, work with gifted children, fear, competence*

PRILOZI

ANKETA

Poštovane kolegice i kolege,

anketa koja se nalazi pred Vama dio je ispitivanja studentskog viđenja darovitosti. Anketa je anonimna i koristi se isključivo za izradu završnog rada te se neće koristiti u druge svrhe.

Hvala na suradnji!

Spol: M Ž

Godina rođenja: _____

1. Što je darovitost?

2. U svoju odgojnu skupinu darovito dijete bih primio/-la:

- a) rado, bez pogovora
- b) rado, ali bih se borio/-la za pomoć stručnog tima
- c) ne bih primio/-la darovito dijete u svoju odgojnu skupinu

3. Otprilike, koliko darovite djece ima u jednoj odgojnoj skupini od 20-ero djece?

4. Procijenite navedene tvrdnje o dječjim vrtićima kao kontekstu odrastanja darovite djece. Razina 1 znači "Ne slažem se u potpunosti", 2 "Djelomice se ne slažem", 3 "Niti se slažem niti se ne slažem (ne znam)", 4 "Djelomice se slažem" i 5 "Slažem se u potpunosti."

tvrdnja	razina slaganja				
U dječjim vrtićima postoji dovoljan broj obogaćenih programa koji su primjereni za rad s darovitom djecom.	1	2	3	4	5
Za kvalitetan rad s darovitom djecom odgojitelji moraju biti dodatno educirani.	1	2	3	4	5
Kvalitetna suradnja s roditeljima darovite djece važnija je od suradnje s roditeljima "nedarovite" djece.	1	2	3	4	5

Rana identifikacija darovitosti je ključna za djetetov uspjeh.	1	2	3	4	5
Darovitost se "gubi" polaskom u osnovnu školu.	1	2	3	4	5
Za kvalitetan pedagoški rad s darovitom djecom potrebna su veća financijska sredstva.	1	2	3	4	5

5. Procijenite navedene tvrdnje o darovitoj djeci. Razina 1 znači "Ne slažem se u potpunosti", 2 "Djelomice se ne slažem", 3 "Niti se slažem niti se ne slažem (ne znam)", 4 "Djelomice se slažem" i 5 "Slažem se u potpunosti."

tvrdnja	razina slaganja				
Darovita djeca su omiljena u društvu.	1	2	3	4	5
Darovita djeca će postati uspješni ljudi.	1	2	3	4	5
Darovita djeca su savjesna i odgovorna.	1	2	3	4	5
Darovita djeca su uporna.	1	2	3	4	5
Darovita djeca su marljiva.	1	2	3	4	5
Darovita djeca brzo uče i svladavaju nove vještine.	1	2	3	4	5
Darovita djeca traže društvo starije djece i odraslih.	1	2	3	4	5
Darovita djeca su iznadprosječno inteligentna.	1	2	3	4	5
Darovitoj djeci je dosadno u vrtiću.	1	2	3	4	5
Darovita djeca su zahtjevna.	1	2	3	4	5

6. Ako bi trebalo nekom drugom riječju opisati/imenovati darovitost, ta riječ bi bila:

- a) talentiranost
- b) bistrost
- c) originalnost
- d) inovativnost

7. U radu s darovitom djecom najvažnije je:

- a) strpljenje
- b) kompetentnost
- c) ljubav za rad s djecom
- d) postojanje primjerenih didaktičkih materijala

e) dostatne financije